

คุรุกุล: สถาบันการศึกษาของอินเดียสมัยโบราณ

Gurukula: An Ancient Indian Institute of Education

วิทยา ศักยาภินันท์¹
Widya Sakyabhinand

บทคัดย่อ

คุรุกุลเป็นสถาบันการศึกษาของอินเดียในสมัยโบราณที่รุ่งเรืองตั้งแต่ยุคพระเวท ก่อนจะเสื่อมความนิยมลงในสมัยอินเดียถูกปกครองโดยอังกฤษ คุรุกุลทั้งหมดเป็นอาศรมซึ่งตั้งอยู่ในป่า เด็กๆ ที่เป็นพวกทวิชา หลังจากผ่านพิธีอุปนยาสแล้วจะไปอาศัยอยู่กับครูในคุรุกุลเป็นเวลา 9 ปีเป็นอย่างน้อย เพื่อศึกษาพระเวทและศิลปวิทยาการต่างๆ จากครู การสอนของครูจะเป็นแบบวิทายาทน แต่ครูจะรับครุทักษิณาจากเด็กหลังจากเด็กสำเร็จการศึกษาแล้ว กล่าวกันว่าการศึกษาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และการเน้นจริยธรรมในฐานะแกนกลางของการศึกษาถือเป็นจุดเด่นของคุรุกุล ขณะที่การอิงกับการยึดถือในวรรณะจัดเป็นจุดด้อยของคุรุกุล ปัจจุบันคุรุกุลกลับมาเป็นที่นิยมอีกครั้งในพื้นที่บางแห่งของอินเดียในฐานะการศึกษาทางเลือก

ABSTRACT

“Gurukula” is an educational institute which has flourished since the ancient Vedic India before its declining during the British rule. All Gurukulas are Asramas situated in the forest. The twice-born pupils, after their initiation, will go to reside with the teacher in Gurukula, at least 9 years, as part of his family to learn from him the Vedas and other disciplines. While studying, the teacher will not take any fees from his pupils except gifts offered to him at the end of their study as the gesture of respect and thanks. It has been said that to live in the natural surroundings and to focus on moral principles are the prominent features of Gurukula, while the caste-based system is its weak point. At present, Gurukula has resumed its popularity again in some parts of India as alternative education.

¹ รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทนำ

ตามคตินิยมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คนไร้การศึกษาเปรียบได้กับสัตว์ (ปศุ) เพราะไม่สามารถยกตนให้อยู่เหนือสัตตภูตญาณได้ จึงเรียกผู้ที่เข้าสู่ระบบการศึกษาว่า “ทวิชา” หรือผู้เกิดครั้งที่ 2 การเกิดครั้งแรกหมายถึงการเกิดจากครรภ์มารดา ส่วนการเกิดครั้งที่ 2 หมายถึงการเกิดทางการศึกษา แต่ความรู้จากการศึกษาเปรียบเหมือนดาบ 2 คม มีทั้งคุณและโทษแก่ผู้ใช้ สำหรับผู้เดินตามทางของเทพเจ้าจะใช้ความรู้ในทางที่เป็นคุณแก่โลก ส่วนผู้ใช้ความรู้ในทางที่เป็นโทษชื่อว่าเดินตามทางของอสูร เทพเจ้าและอสูรถือเป็นตัวแทนฝ่ายธรรมและฝ่ายอธรรมที่เป็นปรปักษ์และต่อสู้กันตลอดเวลาในประวัติตำนานเทพของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ฉะนั้น เพื่อให้การศึกษาสัมพันธ์กับวิถีทางของเทพเจ้า ระบบการศึกษาของอินเดียโบราณจึงให้ความสำคัญแก่ครูหรือ “คุรุ” ที่จะคอยอบรมสั่งสอนศิษย์ใน “คุรุกุล” ของตนให้มีความรู้สำหรับประกอบอาชีพ และมีจิตใจที่ยึดมั่นในคำสอนทางศาสนาไปพร้อมกัน โดยหวังว่าผู้มีการศึกษาจะใช้ชีวิตในทางที่เป็นคุณ ไม่ใช่ในทางที่เป็นโทษ สามารถทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมสืบต่อไป

คุรุกุล: บ้านของคุรุคือโรงเรียน

“คุรุกุล” (Gurukul) มาจากคำว่า “คุรุ” (ครู) และ “กุล” (ครอบครัว) (Gurukul, 2012) ฉะนั้น คุรุกุล จึงหมายถึงครอบครัวของครู หมายความว่าในระบบการศึกษาของอินเดียโบราณ ครูจะใช้บ้านเรือนของตนเป็นสถานที่สั่งสอนอบรมศิษย์และศิษย์จะอาศัยอยู่กับครูในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว คุรุกุลทั้งหมดจะเป็นอาศรมตั้งอยู่ในราวป่า ห่างไกลจากผู้คนและความจอแจของเมือง การจะรับใครเข้าศึกษาในคุรุกุลไม่สำคัญเท่ากับการได้รับการยอมรับจากครูว่าผู้เรียนจะรักษาระเบียบวินัย มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ และมีสติปัญญาดีพอที่จะรับคำสอนจากครู

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตอยู่ 4 ระดับที่เรียกว่า อาศรม 4² ครูจึงเป็นบุคคลที่อยู่ในระดับที่ 3 และ 4 ของหลักอาศรมธรรม ซึ่งได้แก่ผู้ที่เตรียมตัวเป็นฤๅษีและผู้เป็นฤๅษี มีหลักฐานบ่งชี้ว่าคุรุกุลมีมาตั้งแต่สมัยพระเวท (ก่อน ค.ศ. 6,000-1,500 ปีโดยประมาณ) เพราะคัมภีร์อุปนิษัทได้กล่าวถึงฤๅษีหลายตน เช่น อุททาลกะ อารุณี (Uddālaka Āruṇi) ยาฆณูวัลกยะ (Yājñavalkya) ภากวิตติ (Bhāgavitti) อายัสถูณะ (Āyasthūṇa) และสัตยกามะ ชาพาละ (Satyakāma Jābāla) เป็นต้น (Bṛihad-Āraṇyaka Upanishad, 6:3.7-12) ฤๅษีเหล่านี้ต่างมีลูกศิษย์เป็นของตนเอง นอกจากนั้นพระเวทยังได้กล่าวถึงอุปนิยน์สังสการ (พิธีเริ่มศึกษา) (The Hymns of the Atharvaveda, 11.5.3) ที่เด็กชายหญิงชาวฮินดูผู้มีอายุระหว่าง 8 ถึง 12 ปี จะเข้าพิธีนี้และใช้ชีวิตเป็นนักศึกษา (พรหมจารี) จนอายุครบ 25 ปี เป็นอย่างน้อย

² อาศรม 4 ประกอบด้วย 1. พรหมจรรย์ อาศรมะ ระยะเวลาเป็นนักศึกษา 2. คฤหัสถะ อาศรมะ ระยะเวลาครองเรือน 3. วานปรสถะ อาศรมะ ระยะเวลาออกบวช 4. สันन्याส อาศรมะ ระยะเวลาเป็นฤๅษีสละทุกอย่างทางโลก

ภาพที่ 1 การเรียนของครุฑในสมัยโบราณ

ที่มา <http://www.keralaevents.com/expo.php?cat=Past&pageID=9>

ครุฑดำเนินกิจการได้เพราะการเสียดสของครูและได้รับการสนับสนุนจากสังคม นับว่าเป็นโรงเรียนประเภทรูปแบบแรกๆ ของโลก ก่อนจะเสื่อมไปในสมัยจักรวรรดิอังกฤษปกครองอินเดีย และกำลังได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกเป็นโรงเรียนทางเลือกในพื้นที่บางแห่งของอินเดียปัจจุบัน

คุรุ (ครู): หัวใจของครุฑ

“คุรุ” มาจากคำว่า “คุ” (ความมืด) และ “รุ” (ทำลาย) ฉะนั้น คุรุ จึงหมายถึงผู้ทำลายความมืด (Upanishads-Advayataraka Upanishad, 16) ในคติของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ความมืดเป็นอวิชชาหรือมายา ซึ่งจะขจัดได้ด้วยวิชาหรือการรู้จัก “พรหมัน” ฉะนั้น ครูจึงไม่ใช่เพียงผู้ให้ความรู้ธรรมดาเท่านั้น แต่มีมิติทางจิตใจ กล่าวคือเป็นผู้ชักนำศิษย์ให้รู้จักทางแห่งเทพเจ้าหรือความรู้เกี่ยวกับพรหมันด้วย

อีกคำหนึ่งที่มาจากการ “คุรุ” คือ “คุรุยิ” (guruji) ในภาษาฮินดี คำนี้หมายถึงผู้คงแก่เรียนเฉพาะทางในบางสาขา (Gonda, 1963: 23) ส่วนคำที่ใช้แทนความหมายเดิมของคำว่า “คุรุ” ในสังคมอินเดียปัจจุบันคือคำว่า “อาจารย์” (อาจารย์ในภาษาไทย) เพราะอาจารย์จะทำหน้าที่ในสิ่งที่คุรุเคยทำมาก่อน เช่น คล้องด้ายยัญญูปวีตให้เด็กในพิธีอุปนยาสังสการะ เป็นครูในครุฑ สันสอนพระเวท และปฏิบัติตามพระเวท ให้นักศึกษาดูเป็นตัวอย่าง (Das, 1993: 358) ฉะนั้น อาจารย์ปัจจุบันก็คือคุรุในความหมายเดิมนั่นเอง

ดังได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นว่า การศึกษาเป็นวิถีทางเดียวที่จะทำให้ผู้ศึกษาพบทางแห่งเทพเจ้า ในข้อนี้ ครูจะต้องไม่เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดวิทยาการเท่านั้น จะต้องมีความรู้ในพระเวทอย่างดีด้วย มุนดกอุปนิษัทจึงกล่าวถึงคุณสมบัติที่ดีของครูไว้ 2 ประการคือ ศโรตริยัม (Śrotiriyam) และ พรหมะ-นิษฐัม (Brahma-niṣṭham) (Mundaka Upanishad, I, 2, 12) ประการแรกหมายถึง ครูต้องมีความรู้ในพระเวทเป็น อย่างดี ส่วนประการที่สอง ครูต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนในพรหมัน นอกจากคุณสมบัติ 2 ประการ ดังกล่าวนี้นี้ ครูยังเชี่ยวชาญในศิลปวิทยาแขนงต่างๆ ในสมัยนั้นเป็นอย่างดีด้วย เพราะครูแต่ละคนต่างมี ประสบการณ์ทางโลกมาแล้วเป็นส่วนมาก ครูบางคนเคยเป็นกษัตริย์ ชุนคลัง เสนาบดี ปุโรหิต หรือพ่อค้า วาณิชมาก่อน แต่เพราะเมื่อถึงวัยอันสมควรตามหลักอาศรมธรรม 4 จึงเข้าสู่ วานปรัสถะ อาศรมะ และ สันनยาสะ อาศรมะ และทำหน้าที่เป็นครูในคุรุกุล นักศึกษาจึงสามารถเลือกศึกษาในคุรุกุลที่เหมาะสมกับ หน้าที่ตามวาระของตนได้

ฐานะของครูในคุรุกุล มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นที่สถิตของความรู้และแบบอย่างความประพฤติ ฉานโทคยอุปนิษัทพรรณนาถึงความศักดิ์สิทธิ์ในคำพูดของครูว่า “เพียงครูบอกสิ่งนี้แก่ต่อไม้แห้ง ต่อไม้ก็จะ แตกหน่อเป็นลำต้น และแตกกิ่งก้านสาขาในที่สุด” (Chāndogya Upanishad, V, 2, 3) ฉะนั้น หาก ความรู้และคุณธรรมไม่ได้สถิตในตัวครูแล้ว โฉนเลยศิษย์จะมีความรู้และได้แบบอย่างความประพฤติดังที่ ครูมิได้ อุปนิษัทจึงมักเปรียบเทียบเปรยศิษย์เหมือนกิ่งไม้แห้ง ส่วนครูเสมือนหนึ่งประกายไฟ กิ่งไม้แห้งจะติดไฟ ได้ง่ายเมื่อสัมผัสกับประกายไฟฉับใด ศิษย์ก็ฉับนั้น ความรู้และความประพฤติดีจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้รับ การสั่งสอนอบรมจากครู ครู คีตา (บทสวดสรรเสริญครู) ในสกันทปุราณะจึงยกย่องครูว่าเป็นประหนึ่งเทพ (คุรุเทพ) ดังนี้ “ครูเป็นพระพรหม ครูเป็นพระวิษณุ ครูเป็นองค์มเหศวร ครูคือบรมเทพ ที่ศิษย์ต้องให้การ นอบน้อม” (Guru Stotram, 1983)

ความสำคัญของครูจากคตินิยมแบบคุรุกุลดำรงอยู่ในสังคมอินเดียจนกระทั่งปัจจุบัน การที่ศาสนา ที่เกิดในภายหลัง เช่น ศาสนาซิกข์ เรียกศาสดาของตนว่า “คุรุ” เช่น คุรุนานัก และ คุรุโควินทสิงห์ เป็นต้น คุรุดังกล่าวนี้นี้ก็คือครูในความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั่นเอง

ศิษย์: บุตรทางจิตวิญญาณของครู

ครูจะรับเด็กจาก 3 วรณะแรกคือ พราหมณ์ กษัตริย์และแพศย์ เท่านั้นเข้าศึกษาในคุรุกุล แต่ก็ ใ้ว่าทุกคนจากทั้ง 3 วรณะจะได้รับโอกาสจากครูทั้งหมด ผู้ที่ครูเห็นว่าเหมาะสมและยินดีจะสืบทอดความ รู้เพื่อส่งผ่านไปยังคนรุ่นต่อไปเท่านั้น ครูจึงจะรับไว้เป็นศิษย์ ดังที่มนุสมฤตีกกล่าวว่า:

ณ ที่การศึกษาและการปฏิบัติตามพระเวทไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ในที่เช่นนั้นไม่ควร มีการสอนพระเวท เช่นเดียวกับไม่ควรหว่านพืชพันธุ์อันดีลงบนพื้นดินอันแห้งแล้ง แม้จะเป็นใน

ยามทุกข์เจ็บ ครุควรตายไปพร้อมกับความรู้มากกว่าหวนความรู้อันนั้นไปบนพื้นดินอันแห้งแล้ง....เทพีแห่งการศึกษาตรัสกะพราหมณ์ว่า “เราคือขุมทรัพย์ของท่าน ท่านจงรักษาไว้ให้ดี อย่าถ่วงทอดให้กับผู้ดูถูกดูหมิ่นเรา....แต่จงถ่วงทอดให้กับผู้ที่เต็มใจจะรักษาขุมทรัพย์อันนี้ไว้ กล่าวคือพราหมณ์ผู้บริสุทธิ์ สวรรค์อันบริบูรณ์ พรหมจรรย์และมีใจให้เรา” (The Laws of Manu, II, 112-114)

ฐานะทางการเงินและฐานะทางสังคมไม่ใช่ปัจจัยหลักที่ครูจะนำมาพิจารณาว่าควรรับนักศึกษาคนใดเข้าศึกษาในครุฑ แต่นักศึกษาต้องทำให้ครูมั่นใจให้ได้ว่า ตนเองมีความปรารถนาอย่างแรงกล้า มีสติปัญญาดีพอที่จะศึกษากับครูและยินดีที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ครูตั้งไว้ หากมีคุณสมบัติพร้อมครูจึงจะรับเป็นศิษย์ในครุฑของตน

นอกจากเงื่อนไขข้างต้นดังกล่าวแล้ว นักศึกษาต้องผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ จึงจะเป็นศิษย์ของครุฑอย่างสมบูรณ์

4.1 อุปนยณสังสการ (Upanayana Saṅskāra) พิธีสวมด้ายยัชโญปวีต เพื่อรับเข้าศึกษาในครุฑ คำนี้มาจากคำว่า อุป (ใกล้) + นยณ (นำเข้า) + สังสการ (พิธี) ฉะนั้น อุปนยณสังสการ ก็คือ พิธีที่พ่อแม่ นำลูกของตนไปมอบให้ครูที่มีความรู้และคุณธรรม เพื่อว่าครูจักสั่งสอนบุตรของตนให้รู้จักพรหมันได้

อุปนยณสังสการเดิมเป็นพิธีที่จัดขึ้นให้แก่ทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย ต่อมาภายหลังเป็นพิธีสำหรับเด็กผู้ชายเท่านั้น มนุสมฤติ กล่าวว่า “เด็กวรรณะพราหมณ์ต้องเข้าพิธีอุปนยณสังสการะ เมื่ออายุได้ 8 ปี นับแต่วันตั้งครุฑ เด็กวรรณะกษัตริย์เมื่ออายุได้ 11 ปี ส่วนเด็กวรรณะแพศย์เมื่ออายุได้ 12 ปี” (The Laws of Manu, II, 36) พิธีเริ่มด้วยการให้เด็กยืนหันหน้าไปยังดวงอาทิตย์และเดินประทักษิณรอบแท่นบูชาไฟ 3 รอบ จากนั้นครูจะสวมด้ายยัชโญปวีต³ ให้ ต่อจากนั้น เด็กจะขอรับบริจาจากผู้เข้าร่วมพิธี เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าตัวเด็กจะอาสาออกขออาหารจากชาวบ้านมาเลี้ยงดูครูและตนเอง เสร็จแล้วครูจะสอนคายตรี มंत्रะ⁴ สำหรับสาธยายประจำวันให้ เป็นอันว่าเด็กมีสิทธิจะศึกษาพระเวทและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ ซึ่งก่อนหน้านี้จะไม่มีสิทธิเช่นนั้น ชาวฮินดูเชื่อว่า คายตรีมंत्रะ จะทำให้จิตใจของผู้สวดไล่สิ่งชั่วร้ายพรหมันและรู้จักพรหมันได้ในที่สุด

เด็กที่ผ่านพิธีอุปนยณสังสการแล้วจะได้ชื่อว่า “ทวิชา” ผู้เกิดขึ้นที่ 2 ครั้งแรกเกิดจากครรภ์มารดา ส่วนครั้งที่ 2 เกิดจากครุฑ เป็นการเกิดทางจิตวิญญาณ ขณะประกอบพิธีครูจะให้เด็กนั่งติดกับตนเองเสมือน

³ ยัชโญปวีต ประกอบด้วยด้าย 9 เส้น แทนคุณสมบัติของจักรวาลคือ สัตตะ รัชส และตมัส แทนหนี่ 3 อย่างที่พึงจ่ายต่อ ฤๅษี บรรพบุรุษและเทพเจ้า ส่วนอีก 3 เส้นเรียกว่า “พรหมคันถิ” แทนตรีมูรติ คือพระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ (Ramanohur and Ramanohur, 1982: 98)

⁴ Tat savitur varenyam bhargho devasya dhīmahi dhiyo yo nah pracodayat. (ขอให้เราได้รับสิ่งที่เปี่ยมความรุ่งโรจน์ของเทพสวितริ ขอให้เทพสวิตริบันดาลให้เกิดดวงปัญญาในตัวเราผู้ผู้อ้อนวอน (Rg Veda, III, 62, 10)

หนึ่งอยู่ในครรภ์ของมารดา พร้อมกับบอกเด็กว่า “ครูเอาหัวใจของเธอมาเป็นของครู เอาจิตใจของเธอมาเป็นของครู” (The Grihya Sutras, Part I, II, 4, 1) เด็กที่ผ่านพิธี อุปนยน์สังสการแล้ว จะมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อันเตวาลี” หรือผู้ศึกษาเล่าเรียนในสำนักของครู จะเห็นว่า จิตวิญญาณของคุรุกุลในสมัยโบราณของอินเดียคือจิตวิญญาณแห่งความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างครูกับศิษย์ คงจะด้วยเหตุนี้เมื่อเราอ่านวรรณคดีไทยที่มีรากเหง้าจากอินเดีย เช่น รามเกียรติ์และมหาภารตะหรือที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียเช่น พระอภัยมณี เราจึงสัมผัสได้ถึงความอบอุ่นในมิตรภาพระหว่างฤษีกับตัวเอกของเรื่อง โดยเฉพาะระหว่างโยคีกับสุตศากร

4.2 พรหมจรรย์ พรหมจรรย์เป็นระยะที่ 1 ของชีวิตในอาศรมธรรม 4 ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งจะนับจากระยะที่เด็กได้ผ่านพิธีอุปนยน์สังสการแล้ว คำนี้มาจากคำว่า “พรหมะ” (ยิ่งใหญ่) + “จรรย์” (ประพฤติ) (Brahmacarya, 2011) ฉะนั้น พรหมจรรย์ ก็คือช่วงของการเรียนรู้เพื่อเข้าถึงสิ่งสูงสุด กล่าวคือพรหมัน ส่วนคำว่า “พรหมจารี” เป็นคำเรียกนักศึกษาที่ใช้ชีวิตอยู่ในช่วงนี้

พรหมจรรย์ นอกจากจะเป็นช่วงของการศึกษาเล่าเรียนแล้ว สิ่งหนึ่งที่ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูให้ความสำคัญมากคือการควบคุมความต้องการทางเพศ เพราะพรหมจารีคือวัยเจริญพันธุ์ หากปล่อยให้ไปไปตามธรรมชาติก็อาจส่งผลเสียต่อตนเองและสังคมได้ การอาศัยอยู่กับครูในคุรุกุล ซึ่งห่างไกลสิ่งยั่วยุ มีสิ่งแวดล้อมแบบธรรมชาติและมีหลักปฏิบัติที่ส่งเสริมการควบคุมทางเพศจึงเป็นอุบายอย่างหนึ่งที่ทำให้พรหมจารีใช้เวลากับการศึกษาได้อย่างเต็มที่และเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณที่ต้องการควบคุมและป้องกันปัญหาทางเพศของเด็กวัยเจริญพันธุ์สมัยนั้น

ชาวฮินดูเชื่อว่าข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวันของพรหมจารี เช่น ขปะ (japa) และสันธยา วันทนา (sandhyā vandanā) จะช่วยควบคุมความต้องการทางเพศได้ดี ขปะหมายถึงการบริกรรมนามของเทพเจ้าที่ตนนับถือ⁵ เพราะทันทีที่พรหมจารีประสบกับอารมณ์ทางเพศ อาจทำให้จิตใจวอกแวกหวนไหวได้ง่าย แต่หากบริกรรมขปะเป็นกิจวัตร จะช่วยประคับประคองจิตใจให้อยู่ในวิถีของเทพได้ ส่วนสันธยา วันทนา⁶ หมายถึง การบูชาเทพเจ้าวันละ 3 ครั้ง ในช่วงต่อระหว่างเวลาของกลางคืนกับตอนเช้า ตอนเช้ากับตอนบ่ายและตอนบ่ายกับตอนเย็น กล่าวคือตอนดวงอาทิตย์ขึ้น ช่วงกลางวันและก่อนดวงอาทิตย์ตก พิธีนี้จะช่วยให้พรหมจารีมีสุขภาพกายและสุขภาพใจเข้มแข็ง กระปรี้กระเปร่า เฉลียวฉลาด และมีกายใจบริสุทธิ์ เพราะช่วงเวลาทั้ง 3 ถือเป็นมงคลฤกษ์ของแต่ละวัน (Sivananda, 2004: 2)

⁵ นอกจากคายนไตรัมมัตระดังกล่าวมาแล้ว ขปะที่นิยมกันมี “โอม” ซึ่งหมายถึงตรีมูรติ “โอม มณี ปัทเม สุม” ของชาวพุทธมหายาน และ ขปะของทริกฤษณะ (ทริ กฤษณะ ทริ กฤษณะ กฤษณะ กฤษณะ ทริ ทริ) เป็นต้น

⁶ สวดคายนไตรัมมัตระ ผ่อนลมหายใจ ดื่มน้ำ พรหมน้ำและหลังน้ำบวงสรวงสุรยเทพ (Basham, 1984: 164)

ตามหลักศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พรหมจารีจะต้องศึกษาพระเวทกับครูเป็นเวลา 9 ปี เป็นอย่างน้อย ก่อนจะออกไปรับภาระครอบครัวในชั้นคฤหัสถ์ อาศรมะ ต่อไป หากต้องการศึกษาต่อก็อาจศึกษาต่อไปได้อีก 9 ปี หรือจนครบ 36 ปีตามที่มนุสมฤติกำหนดไว้ก็ได้ (The Laws of Manu, III, 1) พรหมจารีบางคน ที่ผ่านชั้นพรหมจรรย์แล้ว จะสมัครใจข้ามไปสู่ชั้นวานปรสถะและสันนยาสะโดยไม่ผ่านชั้นคฤหัสถะเลยก็ได้

4.3 ครูกลาวัส ครูกลเป็นสถานศึกษาที่ครูใช้บ้านหรืออาคารของตนสั่งสอนศิษย์ และศิษย์จะ

เมื่อใช้เวลาศึกษา 1 ใน 4 (9 ปี) ของเวลาที่ต้องเรียนพระเวท เรียนรู้การถือพรหมจรรย์และ
นำเพณืตบะกับครูแล้ว และเมื่อได้กระทำคุรุทักษิณาแล้ว นักศึกษาจะอำลาครูกลับบ้านเพื่อรับ
ภาระการครองเรือนต่อไป (Mookerji, 1998: 330)

นักศึกษาที่ฝ่าฝืนกฎของคุรุกุล ครูในสมัยโบราณได้แนะนำการลงโทษที่คล้ายๆ กัน เช่น ฤๅษีโคตมะกล่าวว่า “ในฐานะที่เป็นกฎ นักศึกษาจะไม่ถูกลงโทษทางกาย หากไม่มีทางเลือกอื่น ก็อาจเขียนตีด้วยเชือกหรือไม้เรียวเล็ก ๆ ก็พอ หากลงโทษด้วยวิธีอื่น (ที่รุนแรง) ถือว่าทำผิดกฎหมายบ้านเมือง” (Gautama Sutra, II, 42-44) มุสมฤตีกกล่าวว่าไว้ในทำนองเดียวกันว่า หากจำเป็นต้องเขียนตีแล้วให้ทำเฉพาะส่วนหลัง ไม่ให้ทำส่วนอื่นที่สำคัญ ครูที่ทำเกินไปถือว่าเป็นโจร (The Laws of the Manu, VIII, 299-300) ส่วนคัมภีร์อัสตัมพะกล่าวว่า “สิ่งแรกที่ครูควรทำคือแนะนำให้นักศึกษาแก้ไขตนเอง หากไม่ได้ผลจึงค่อยใช้มาตรการข่มขู่ให้กลัว ให้อดอาหาร ให้แช่น้ำเย็นและไม่ให้พบครู ส่วนจะเลือกใช้มาตรการใดก็สุดแล้วแต่จะเหมาะสมกับความผิดที่ทำลงไปจนกว่านักศึกษาจะสำนึกผิด” (Apastamba Sutra, I, 2, 8, 28-29) วิธีการแต่ละอย่างจึงมุ่งให้นักศึกษาสำนึกผิดและไม่ส่งเสริมการลงโทษอย่างรุนแรง

เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว นักศึกษาจะมอบของขวัญให้ครูเป็นคุรุทักษิณา ของขวัญที่มอบให้ก็ตัวอย่างเช่น “ที่นา ทอง วัว ม้า ร่ม รองเท้า ที่นั่ง ข้าวสาลี และแม้กระทั่งผลไม้ ที่นักศึกษาเข้าใจว่าจะยังความยินดีให้เกิดขึ้นแก่ครู” (The Law of Manu, II, 246) มุสมฤติ กล่าวว่า คุรุทักษิณาจะต้องไม่มอบให้ครูตอนที่กำลังศึกษาอยู่ (The Laws of Manu, II, 245) จึงแสดงว่าสิ่งของที่มอบเป็นสิ่งบูชาคุณครู ไม่ใช่เป็นค่าจ้างในการสอน จากนั้นครูจะสั่งสอนเป็นข้อเตือนใจศิษย์ก่อนลากลับบ้านว่า

จงพูดแต่ความจริง มีคุณธรรม ไม่ละทิ้งการศึกษาพระเวท ... ไม่ละทิ้งหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อเทพเจ้าและบรรพบุรุษ...ให้ความเคารพมารดาบิดา ครูและแขก เสมือนหนึ่งว่าเป็นพระเจ้า... ยกย่องคนประเสริฐ...หากมีข้อสงสัยประการใดเกี่ยวกับพิธีกรรมและความประพฤติ ก็จงมองการดำเนินชีวิตของคนประเสริฐนั้นเป็นตัวอย่าง... (Taittirīya Upanishad. I, 11, 1-2)

เมื่อกลับถึงบ้าน พ่อแม่และญาติของนักศึกษาจะจัดพิธีสมวารตนะ (smāvartana) ต้อนรับการกลับของบุตร พิธีนี้เป็นพิธีแห่งการแสดงความยินดี ตอนนี้นักศึกษาได้กลายเป็นสเนตกะ ซึ่งก็คล้ายๆ กับสำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิต (graduate) ในสมัยปัจจุบัน

หลักสูตรของคุรุกุล

การศึกษาในคุรุกุลเป็นงานที่ยากลำบากไม่น้อย หากเป็นดังที่มุสมฤติกำหนดไว้ ต้องใช้เวลาถึง 36 ปี จึงจะถือว่าสำเร็จการศึกษาอย่างสมบูรณ์ วิธีการศึกษาก็นับการท่องจำเป็นหลัก ไม่ว่าจะศึกษาแขนงใด สิ่งที่จะต้องศึกษาด้วยคือความรู้ทางศาสนา ซึ่งก็ได้แก่พระเวทและคัมภีร์อื่นๆ ที่เนื่องด้วยพระเวท ดังที่มุสมฤติกล่าวว่า “พวกอารยันควรศึกษาพระเวททั้งหมดพร้อมทั้งคัมภีร์หัสยะอื่นๆ ขณะเดียวกันก็บำเพ็ญตบะและถือพรตตามที่กำหนดไปด้วย” (The Laws of Manu, II, 165) หมายความว่า นักศึกษาต้องเรียนให้ครบพระเวททั้ง 4 คือ ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอถรรเวท และเวททางศาสตร์ ทั้ง 6 ตามที่กล่าว

ไว้ในมุนดาอูปนิษัท คือ “1. วิธีออกเสียงพระเวทให้ถูกต้อง (ศึกษา) 2. วิธีประกอบพิธีกรรม (กัลป์ปะ) 3. ไวยากรณ์ 4. ฉันท 5. ดาราศาสตร์ (ขโยติษ) และ 6. ประวัติของคำ (นิรุกติ)” (Mundaka Upanishad, I, 1, 5) ส่วนวิชาการสยะ หมายถึงคัมภีร์อุปนิษัทรวมทั้งคัมภีร์อื่นๆ ที่แต่งขึ้นอธิบายพระเวท เพราะชาวฮินดูเชื่อว่าการศึกษาคัมภีร์เหล่านี้จะเป็นบทนำไปสู่พรหมวิทยาหรือการรู้จักพรหมัน หลักสูตรอื่นๆ นอกเหนือจากพระเวทที่ศึกษามัยนั้น ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์หรือศิลปศาสตร์ต่างแตกแขนงมาจากการศึกษาพระเวททั้งสิ้น ตัวอย่างเช่น เพราะความจำเป็นต้องสร้างแท่นบูชาไฟให้ได้ขนาดตามต้องการ จึงเกิดวิชาเรขาคณิตขึ้นมา ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามยามดี เกิดวิชาดาราศาสตร์และโหราศาสตร์ขึ้น การฆ่าและสัตว์บูชายัญทำให้เกิดวิชากายวิภาค หลักสูตรไวยากรณ์และนิรุกติศาสตร์มาจากความตั้งใจที่จะรักษาความถูกต้องของภาษาที่ใช้บันทึกพระเวท ฉะนั้น พระเวทจึงเป็นศูนย์กลางที่ทำให้เกิดศาสตร์หลายสาขารุ่งขึ้นมาในบางคุรุกุล โดยเฉพาะคุรุกุลที่เจริญเต็มที่จะมีหลักสูตรหลากหลายให้ศึกษาดังที่กล่าวไว้ในมหากาโรตตังนี

- (1) อัคนีสถานะ (การบูชายัญและมันตระ) (2) พรหมสถานะ (พระเวท) (3) วิษณุสถานะ (ราชনীติ อรรถনীติ และวารัตตา) (4) มเหนครสถานะ (การทหาร) (5) วิวิสวตสถานะ (ดาราศาสตร์) (6) โสมสถานะ (พฤกษศาสตร์) (7) ครุชสถานะ (การขนส่ง) (8) การติเษสถานะ (การจัดการทางทหาร การรักษาความปลอดภัย การจัดทัพและระดมทหาร) (Moookerji, 1998: 333)

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรที่ศึกษาในคุรุกุลจะมีอยู่ 3 ชนิดคือ 1) อปรวิทยา ความรู้ทางโลกทั่วไป 2) ปรวิทยา ความรู้เกี่ยวกับพระเวท และแนวทางศาสตร์ และ 3) พรหมวิทยา ความรู้เกี่ยวกับพรหมัน ความรู้ที่ 3 นี้ถือว่าเป็นความรู้ประเสริฐที่สุด เพราะช่วยให้บรรลุโมกษะ และจัดเป็นหัวใจของหลักสูตรของแต่ละคุรุกุล

วิธีสอนของคุรุกุล

วิธีการต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้ในการสอนพระเวท เพื่อความมั่นใจว่า คำสอนแท้ที่เป็นของเดิม จะได้รับการสืบต่ออย่างไม่เปลี่ยนแปลง วิธีสอนใช้การท่องจำจากการบอกเล่า (อนุวาท) ของครูเป็นหลัก และเรียกการท่องจำนี้ว่า “ปาฐะ” ซึ่งแบ่งได้หลายประเภทดังนี้ 1) **สังหิตาปาฐะ** การท่องจำไปตามจังหวะเสียงขึ้นลงของหลักสนธิทางภาษา 2) **ปทปาฐะ** การท่องจำคำศัพท์ 3) **กรมปาฐะ** การท่องศัพท์แบบสลับตัวอักษรไปมาทีละ 2 อักษร เช่น สมมติให้ abcd เป็นคำๆ หนึ่ง มี 4 ตัวอักษร การท่องจำแบบนี้คือ ab, bc, cd 4) **ชาฎปาฐะ** การท่องศัพท์แบบถักทอคำ จาก abcd ข้างต้น การท่องแบบนี้จะเป็นดังนี้ ab, ba, ab, bc, cb, bc, cd, dc, cd และ 5) **ขนปาฐะ** การท่องจำแบบไข่ม เช่น ab, ba, abc, cba, aba, bc, cb, bcd, dcba, bcb เป็นต้น และยังมีวิธีท่องจำอีกหลายวิธีที่จะช่วยรักษาพระเวทให้มั่นคงยิ่งขึ้น (Walker, Vol. II; 1983: 293)

ผู้ชำนาญการท่องจำเรียกว่า ศโรตริยะ (śrotriya) ศโรตริยะ ที่ชำนาญการท่องจำแบบที่ 2 และ 3 ข้างต้น เรียกว่า ปทกะ และกรรมกะ (Walker, Vol. II, 1983: 293) ฉะนั้น เพราะอาศัยการท่องจำด้วยศรัทธาอย่างแรงกล้าและด้วยความอุตสาหะอย่างยิ่งยวดของนักศึกษา คัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู จึงยังคงสืบต่อมาได้อย่างไม่เปลี่ยนแปลงก่อนที่จะบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในภายหลัง ปัจจุบันยังมีศโรตริยะผู้ท่องจำพระเวทอยู่ จึงเชื่อกันว่าแม้คัมภีร์ พระเวทที่บันทึกไว้จะถูกทำลายไปสิ้น แต่พระเวทฉบับจริงจะยังคงอยู่จากการท่องจำของศโรตริยะนี้เอง

นอกจากการท่องจำที่กล่าวมาข้างต้น อุปนิษัตยยังกล่าวถึงการเรียนอีก 3 แบบคือ 1) ศรณะ (śravaṇa) การสดับตรับฟังคัมภีร์ 2) มนนะ (manana) การตรึกตรองเนื้อหาในคัมภีร์ และ 3) นิธิยาสนะ (nididhyāsana) การพิจารณาสิ่งที่ได้ศึกษา ต่อมาได้มีการเรียนอีกแบบหนึ่งเพิ่มเข้ามาคือ การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางปรัชญาระหว่างผู้คงแก่เรียนด้วยกัน (Walker, Vol. I, 1983: 322)

ศรูกุในปัจจุบัน

กล่าวกันว่าผู้ที่ทำให้การศึกษาแบบศรูกุลกลับมาได้รับความสนใจในปัจจุบันอีกครั้งหนึ่งคือ รพินทรนาถ ฐากูร (Rabindranāth Tagore, 1861-1941) เจ้าของรางวัลโนเบล สาขาวรรณกรรม ใน พ.ศ. 2456 (1913) เมื่อท่านเห็นว่า การศึกษาที่เน้นการเรียนภาษาอังกฤษและวิชาการแบบตะวันตกยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาผู้เรียน และเห็นว่าการศึกษาแบบศรูกุลของอินเดียโบราณว่าจะส่งผลดีต่อการพัฒนาผู้เรียนได้ดีกว่า ดังที่ท่านกล่าวว่า

ข้าพเจ้าเห็นว่า เราควรจะเอาตัวอย่างระบบการศึกษาอินเดียโบราณที่ทั้งนักศึกษาและครูอาศัยอยู่ด้วยกันในสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และนักศึกษาสำเร็จการศึกษาไปพร้อมๆ กับได้รับการฝึกฝนในหลักพรหมจรรย์ไปด้วย ระบบการศึกษาแบบนี้หาได้หมดความสำคัญไปไม่ แม้สถานการณ์หลาย ๆ อย่างได้เปลี่ยนไปแล้วตามยุคสมัย ทั้งนี้เพราะเป็นระบบที่สร้างขึ้นมาสอดคล้องความต้องการทางจิตใจซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ (Jayaram, 2011: 10)

เมื่อก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิศวภารตีศานติเนถันขึ้นใน พ.ศ. 2464 (1921) การทำให้สถาบันแห่งนี้แบบศรูกุลที่เป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศาสนา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศิลปะ ของศาสนาฮินดู พุทธ เชน ไชโรัสเตอร์ อิสลาม คริสต์ และอารยธรรมอื่นๆ พร้อมกับศึกษาวัฒนธรรมตะวันตกไปด้วย จึงเป็นจุดประสงค์ข้อหนึ่งของศานติเนถัน (O' Connell, 2003: 5)

ภาพที่ 2 ห้องเรียนแบบธรรมชาติของสถานดินิเกตัน

ที่มา <http://www.shunya.net/Pictures/NorthIndia/Shantiniketan/Shantiniketan.htm>

ปัจจุบัน มีสถาบันการศึกษาแบบคุรุกุลเกิดขึ้นในอินเดียหลายแห่ง เช่น โรงเรียนและวิทยาลัยในเครือของมูลนิธิสวามีวีกานันท์ สวามินารายณ์ และภักติเวทานตะสวามี⁷ ทิศนะของสถาบันการศึกษาเหล่านี้ต่อการศึกษาแบบตะวันตกก็คล้ายๆ กับของรพินทรนาถ ฐากูรที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้ทำการปรับปรุงข้อบกพร่องของตน (ข้อเสียในบทสรุปและการวิจารณ์ที่จะกล่าวต่อไป) ในอดีต รับเด็กทุกระดับเข้าศึกษา จัดการศึกษาแบบไม่มุ่งหากำไรและผสมผสานกันระหว่างวิทยาการสมัยใหม่ที่เป็นอภิปิทยาและความรู้แบบปรัวิทยา กล่าวคือพระเวทและเวทศาสตร์ นอกจากนั้นยังมีคุรุกุลที่เป็นโรงเรียนทางเลือกอีกมากที่จัดตั้งขึ้นโดยชุมชนและองค์กรเอกชนกระจายอยู่ทั่วยินเดีย เช่น ประโพรินี คุรุกุล (Prabodhini Gurukula) ไมเตรयी คุรุกุล (Maitreyi Gurukula) และเวท วิชญาณ คุรุกุล (Veda Vijanana Gurukula) ของสมาคมฮินดูเสวะประติษฐานะ (Hindu Seva Pratishthana-HSP) ในรัฐบังกลอร์ เป็นต้น กล่าวโดยสรุป สถาบันการศึกษาของอินเดียปัจจุบันนับวันจะมีคุรุกุลใหม่ๆ เพิ่มขึ้นตามกระแสของการศึกษาทางเลือกที่ไม่พอใจต่อการศึกษาในระบบซึ่งเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสังคมโลกปัจจุบัน

⁷ Vivakanand College, Shree Swaminarayan Gurukula และ Bhaktivedanta Swami Gurukula

สรุปและข้อวิจารณ์

การให้ความรู้ (วิชาการ) และหลักดำเนินชีวิต (จริยธรรม) เป็นหน้าที่หลักของระบบการศึกษาต่างๆ ในโลก ผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบทั้ง 2 อย่างคือ ครู ครูคนเดียวกันอาจทำหน้าที่ทั้ง 2 อย่างพร้อมกัน หรือต่างบุคคลก็ได้ แต่ระบบการศึกษาแบบคุรุกุลของอินเดีย หน้าที่ทั้ง 2 อย่างตกเป็นภาระของคนๆ เดียวกันคือครู ครูดังกล่าวนี้จะดำรงฐานะดังเทพ (คุรุเทพ) ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทั้งนี้เพราะระบบการศึกษาแบบนี้เห็นว่า คุณสมบัติพื้นฐานสำคัญที่สุดของมนุษย์คือจริยธรรม ความรู้ที่ปราศจากจริยธรรมเปรียบเสมือนอาวุธในมือของโจร หลักจริยธรรมจะงอกงามในจิตใจของผู้เรียนได้ต้องอาศัยการปลูกฝังให้เกิดขึ้น วิธีปลูกฝังที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งคือ การให้เด็กได้สรงเสกกับความจริง (Sat-Sanga) นี่คือการที่นักศึกษาจำต้องจากครอบครัวไปอาศัยที่อาศรมของครู 9 ปี เป็นอย่างน้อย เพราะไม่เพียงความรู้เท่านั้นที่นักศึกษาต้องศึกษาจากครู แต่ต้องเรียนรู้ความจริงที่สถิตอยู่ในตัวครูจากครูโดยตรงอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาแบบคุรุกุลได้เสื่อมความนิยมไปตั้งแต่สมัยอังกฤษปกครองอินเดีย เพราะมีการนำระบบการศึกษาแบบตะวันตกมาใช้ แต่การจะโทษระบบการศึกษาแบบตะวันตกว่าเป็นสาเหตุของความเสื่อมของคุรุกุลทั้งหมดคงไม่ถูกต้องนัก คุรุกุลเองก็อาจเป็นสาเหตุของความเสื่อมของตนได้เช่นกัน ในที่นี้จะวิเคราะห์ให้เห็นข้อดีและข้อเสียของการศึกษาแบบคุรุกุลพอสังเขปดังนี้

ข้อดี

1. ปัจจุบันมีการกล่าวถึงคุรุตันแบบทางการศึกษา ครูหรือครูตามอุดมคติจริงๆ สามารถยึดถือในฐานะเป็นคุรุตันแบบด้านความประพฤติได้ โดยเฉพาะในด้านความเสียสละ การทุ่มเทให้การศึกษาศิษย์ การไม่หวังผลตอบแทนส่วนตัว และการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย
2. สภาพแวดล้อมของแต่ละคุรุกุลจะห่างไกลจากชุมชน ปราศจากสิ่งยั่วยุ แวดล้อมด้วยแมกไม้และสายน้ำ เด็กๆ ต้องถือพรหมจรรย์อย่างเคร่งครัด สภาวะเช่นนี้นับว่าเหมาะแก่การศึกษาและควรถือเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการป้องกันปัญหาทางเพศของเด็กในวัยเจริญพันธุ์ได้
3. การรู้จักงานบ้านไม่เป็นปัญหาใดๆ ของเด็กในคุรุกุล เพราะการเป็นอยู่หลับนอน อาหารการกิน การรู้จักดูแลที่อยู่อาศัยและเสื้อผ้า การรู้จักบริหารเวลาในแต่ละวัน สิ่งเหล่านี้เด็กๆ ได้รับการฝึกฝนให้รู้จักช่วยเหลือตนเองจากคุรุกุลเป็นอย่างดี
4. เป็นการศึกษาที่บูรณาการกันระหว่างความรู้และคุณธรรม กล่าวคือไม่มุ่งวิชาการอย่างเดียว แต่ต้องศึกษาศาสนาควบคู่ไปด้วย ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการคือ 1) เพื่อใช้คำสอนศาสนาเป็นตัวประดับประดาความรู้และ 2) เพื่อสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสีย

1. มนุสมฤตีกกล่าวว่า ไม่ควรมอบการศึกษาให้กับผู้ไม่เหมาะสม (The Laws of Manu, II, 112-114) ข้อความนี้ไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์พิจารณารับสมัครเข้าศึกษาได้อย่างชัดเจน ทุกอย่างดูจะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของคนๆ เดียวคือครู จากตัวอย่างในมหาภารตะ โทณจารย์ไม่อนุญาตให้ เอกลพิยะ (Eklavya) เรียนวิทยายุทธกับตนได้โดยตรงเช่นเดียวกับอรชุน เพราะไม่ใช่วรรณะกษัตริย์ แต่ให้เรียนโดยใช้วิธีการสังเกตอยู่ห่างๆ โดยมีข้อแลกเปลี่ยนว่า เอกลพิยะต้องใช้นิ้วหัวแม่มือของตนเป็นครูทักขินา (The Mahābhārata: Book 1, Adi Parva, Sambhava Parva, Section CXXXIV)

อีกตัวอย่างหนึ่ง ครูได้ถามของสัตยกามา ชาพาละ (Satyakāma Jābāla) ถึงวรรณะของตน เขาตอบครูตามที่มารดาเคยบอกไว้ว่า ไม่ทราบจริงๆ ว่า ตนวรรณะอะไร เพราะแม่เคยมีเพศสัมพันธ์กับพ่อที่ไม่ทราบว่าวรรณะอะไร ต่อมาพ่อได้ตายไปเสียก่อน ครูได้ลงความเห็นว่าเป็นลูกของพราหมณ์ เพราะขึ้นชื่อว่าพราหมณ์แล้ว จะพูดความจริงเสมอ และยอมรับสัตยกามา ชาพาละเข้าศึกษาในคุรุฑ (Chāndogya Upanishad, 4: 4.1-5)

ทั้ง 2 ตัวอย่างแสดงว่า

- การรับเด็กเข้าศึกษาในคุรุฑอิงอาศัยกับระบบวรรณะอย่างชัดเจน จึงไม่แปลกอะไรที่บุตรซึ่งไม่ใช่พวกทวิจาจะเป็นผู้ไม่เหมาะสมและถูกปิดกั้นไม่ให้ศึกษาในคุรุฑ จนเป็นกลุ่มคนที่ขาดการพัฒนาทางการศึกษามากที่สุด จะมีโอกาสขึ้นมาบ้างก็ในยุคอังกฤชปกครองและสมัยประชาธิปไตยในปัจจุบัน
- เป็นระบบการศึกษาแบบรวบอำนาจ ทุกอย่างขึ้นกับการตัดสินใจของครูเพียงคนเดียว ผู้ปกครองไม่มีสิทธิมีเสียงใดๆ จึงขาดหลักเกณฑ์แน่นอนในการรับเด็กเข้าศึกษา และไม่มีหลักประกันใดๆ ว่าสิ่งที่ครูสอนจะถูกต้องเสมอไป ครูบางคนแนะนำศิษย์ให้กระทำในทางที่ผิด ดังเช่นอาจารย์ทศปาโมกข์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาแนะนำให้หึงสกะ (ต่อมาคือโจรองคูลีมาล) ฆ่าคนให้ครบ 1,000 คน เพื่อนำนิ้วมือมาเป็นครูทักขินาสำหรับเรียนมหามนต์

2. ผู้ขาดเฉพาะเด็กผู้ชาย อุปนิษทอาจกล่าวถึงผู้หญิงที่มีโอกาสศึกษาในคุรุฑ แต่นั่นจำกัดเฉพาะคนในครอบครัวของครูเท่านั้น ไม่ใช่เปิดโอกาสสำหรับเด็กหญิงโดยทั่วไป

3. ยึดความถูกต้องตามคัมภีร์ และเน้นการท่องจำเป็นหลัก จึงไม่ส่งเสริมความคิดแบบวิพากษ์ การตั้งคำถามต่อคัมภีร์ และขาดการทดสอบ ทดลองเชิงวิทยาศาสตร์

4. แต่ละคุรุฑจะตั้งอยู่ในราวป่า ตัดขาดจากชุมชน เด็กต้องจากครอบครัวไปอาศัยอยู่ที่นั่นเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 9 ปี ความรู้ที่เด็กได้รับจากครูอาจไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงที่เด็กต้องเผชิญเมื่อสำเร็จการศึกษากลับสู่ชุมชน

อย่างไรก็ดี การให้ความสำคัญธรรมชาติและการเน้นหลักจริยธรรมดูจะเป็นข้อโดดเด่นของ
คุรุกุล เพราะสอดคล้องกับกระแสความต้องการของสังคมโลกปัจจุบัน เช่นเดียวกับการอิงกับบรรณระ
ดูจะเป็นข้อด้อยของคุรุกุล เพราะขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน แต่เป็นที่น่าสนใจว่าข้อด้อยดังกล่าวนี้ กลับ
ไม่ได้เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อพัฒนาการทางสังคมและระบบการเมืองของอินเดียปัจจุบันมากนัก โดย
เฉพาะในทางนิตินัย เมื่อนักการเมืองอินเดียที่ส่วนใหญ่เป็นชาวฮินดูได้ให้การสนับสนุนกฎหมายรัฐธรรมนูญ
ที่ประกันความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพของคนทุกวรรณะจนทำให้ประเทศอินเดียได้ก้าวสู่การเป็นสังคมที่
เคารพหลักการประชาธิปไตยอย่างมั่นคงประเทศหนึ่งในโลกปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- Apastamba Sūtras.** 1879. Trans by George Buhler. [Online]. Available: <http://www.hinduwebsite.com/sacredscripts/hinduism/dharma/apasta1.asp> [Accessed on 7th July 2011].
- Basham, A.L. 1984. **The Wonder that was India.** Calcutta: Rupa & Co.
- Brahmacarya.** 2011. [Online]. Available: <http://en.wikipedia.org/wiki/Brahmacharya> [Accessed on 7th July 2011].
- Das, Bhagawan. 1993. **Manu's Code of Life.** Vol. 1. New Delhi: Radha Publishing.
- Gautama Sūtras.** 1879. Trans. By Georg Buhler. G-hk57'. [Online]. Available: <http://www.hinduwebsite.com/sacredscripts/hinduism/dharma/gautama> [Accessed on 5th July 2011].
- Gonda, Jan. 1963. **Change and Continuity in Indian Religion.** Delhi: Munshiram Manoharlal.
- Gurukul.** 2012. [Online]. Available: <http://en.wikipedia.org/wiki/Gurukul> [Accessed on 10th January 2012].
- "Guru Stotram".**1983. [Online]. Available:<http://www.yogamag.net/archives/1983/gjuly83/stotram.shtml> [Accessed on 9th January 2012].
- Jayaram, V. 2011. **Hinduism and Education.** [Online]. Available: http://www.hinduwebsite.com/hinduism/h_education.asp [Accessed on 21st June 2011].
- Mookerji, Radha Kumud. 1998. **Ancient Indian Education.** Delhi: Motilal Banarsidass.
- O' Connell, K. M. 2003. **Rabindranath Tagore on Education.** [Online]. Available: <http://www.infed.org/thinkers/tagore.htm> [Accessed on 8th September 2011].
- Ramanohar, K. and Ramanohar, M. 1982. **Hinduism For All.** Delhi: Tandon Publications.
- Rg. Ved.** 1896. Trans. By Ralph Griffith. [Online]. Available: <http://www.sacredtexts.com/hin/rigveda/index.htm> [Accessed on 13th June 2011].
- Sivanand, Sri Swami. 2004. **Advice to Brahmacharis.** [Online] Available: <http://www.dlshq.org/messages/celebrate.htm> [Accessed on 15th July 2011].
- The Grihyasūtras,** Part I. 1886. Trans. By Hermann Otdenberg. [Online] Available: <http://www.sacred-texts.com/hin/sbe29/index.htm>. [Accessed on 13th July 2011].
- The Hymns of the Atharvaveda. 1895-6. Trans. By Ralph T.H. Griffith. [Online] Available: <http://www.sacred-texts.com/hin/av.htm>. [Accessed on 20th September 2011].

The Laws of Manu. 1886. Trans. By George Buhler. [Online] Available: <http://www.sacred-texts.com/hin/manu.htm> [Accessed on 11th June 2011].

The Mahabharata of Krishna-Dwaipayana Vyas. 1883-1896. Translated by Kisari Mohan Ganguli. [Online]. Available: <http://www.sacred-texts.com/hin/#ma> [Accessed on 10th January 2012].

The Thirteen Principal Upanishads. 1983. Translated by Robert Ernest Hume 2nd ed. Delhi: Oxford University Press.

Upanishads-Advayataraka Upanishad. n.d. [Online] Available: <http://www.yousigma.com/religionandphilosophy/advayataraka.html> [Accessed on 5th July 2011].

Walker, B. 1983. **Hindu World.** Vol.I&II. Delhi: Munshiram Manoharlal.